

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal

ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710

Aralık / December 2022, 19: 184-219

Mehmet Râif Ogan'a Göre Bâbîlik/Bahâîlik Hareketi ve Bu Harekete Yönelttiği Bazı Tenkitleri

Süleyman ÇAM

Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,

Kelâm ve İtikadî İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı

Assist. Prof., Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Theology,

Department of History of Kalam and Islamic Sects

Osmaniye/ Turkey

suleymancam@osmaniye.edu.tr

orcid.org: 0000-0002-4588-8491.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15 Temmuz / July 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 15 Ekim / October 2022

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık / December 2022

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Aralık / December

Sayı/ Issue: 19

Sayfa /Page: 184-219

Atıf / Cite as: Çam, Süleyman. "Mehmet Râif Ogan'a Göre Bâbîlik/Bahâîlik Hareketi ve Bu Harekete Yönelttiği Bazı Tenkitleri [The Babism/Bahaism Movement According to Mehmet Raif Ogan and Some of His Critics on this Movement]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 19 (December 2022): 184-219

<https://doi.org/10.18498/amailad.1144039>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/amailad>.

The Babism/Bahaism Movement According to Mehmet Raif Ogan and Some of His Critics on this Movement

Abstract

In this article, Mehmet Raif Ogan's views on Babism and Bahaism movement and some of his criticisms towards the movement are discussed. Mehmet Raif Ogan is not a scholar of Islamic heresiography, but he is an intellectual who draws attention with his views on sects. Mehmet Raif Ogan, who lived in the first period of the last Republic of the Ottoman Empire, is known for his writings and views on religious and national matters. In his writings, he included religious and political sects such as Babi, Bahai, Qadianism, Shia, Bâtînî and Ahl al-Sunnah. Babism and Bahaism movement, which is one of the sects in question, attracted the attention of Ogan at a time when he was attempting to spread in Anatolia. Therefore, Ogan concentrated on Babism and Bahaism in his studies. In this context, he wrote many articles in order to protect the Muslim people, especially the youth, from their harmful thoughts and to reveal their true aspects, that the movement in question had no ties to Islamic sects, that it was actually a perverted sect. Ogan's studies on sects are generally published in the journals of the *Islamic World* and *Sebilüreşad*, which have religious, scientific and literary characteristics. His studies on Babism and Bahaism; His articles titled "Bahaism", "Bahaism is a Secret Organization" and "Bahaiyye's Attacks on the Religion of Islam" were published in the journal of the *Islamic World* under the title "Babiyye from Perverted Sects and the Religion of Bahá'íyya", in the journal *Sebilurreshad*. In these studies, Ogan tried to explain Bahá'iness based on historical documents and his own Arabic and Persian sources.

Sheikh Isa, who has an important role in the birth and formation process of the sect in his published research on Ogan, Babism and Bahaism, and who he described as a Russian agent at the same time, Bab Mirza Ali Muhammed Shirazi, known as the founder of the Sheikhiyya Sect, provided important information on Babism, Zerrintac, one of the apostles of the Bab, and the views of the movement. In this context, Ogan talked about the background of the history of Babism and Bahaism, the formation of the sect, important personalities and views, and the damage it caused to Islam and Muslims. On the other hand, Ogan, in his researches gave information about Babism and Baha'i's Mahdism, prophethood, divinity of Bahá'u'lláh, his works called *Kitab al-Beyan* and *Kitab al-Akdes*, which they believed to be sacred, his views on religions and their activities in Turkey

showed. At the same time, he tried to prove, with documents, his views that this movement was a non-Islamic perverted sect or a superstitious religion.

Ogan, who made some important criticisms while expressing his views about the Babis and Baha'is, said that Babism was not an invention of Iran; He claimed that this movement was created by colonial states like Russia for political reasons. In fact, Ogan claimed that not only Babism and Bahaism, but also Qadianism, which he claims was founded by the British, was supported by states with secret ambitions in Islamic countries in order to disrupt the unity and solidarity of Muslims and to maintain their captivity.

Ogan saw Babism and Baha'ism as a new superstitious religious movement that had nothing to do with Islamic sects, harmed Islam, and fed from non-Muslim resources. Because, according to Ogan, Bahá'ís is an organization that breaks all allegiance with Islam, harms Islam, receives support from foreign politics and influence, and is founded on the principles of Communism. Ogan even claimed that Ahl as-Sunnah and Shia are in agreement on the issue that Baha'i is a non-Islamic organization.

As a result, it has been understood that Ogan made a detailed research on Babism and Bahaism in his studies and he had a significant accumulation in this regard. It is possible to say that Ogan, who is not a scholar of Islamic heresiography, made great contributions to this field with his writings on Babism and Bahaism, like a scholar of Islamic heresiography.

Keywords: Islamic heresiography, Baha'ism, Babism, Bab, Shaykhism.

Mehmet Râif Ogan'a Göre Bâbîlik/Bahâîlik Hareketi ve Bu Harekete Yönelttiği Bazı Tenkitleri

Öz

Bu makalede, Mehmet Râif Ogan'ın Bâbîlik ve Bahâîlik hareketi ile ilgili görüşlerine ve harekete yönelttiği bazı tenkitlere yer verilmiştir. Mehmet Râif Ogan, bir Mezhepler Tarihcisi değildir ancak mezhepler konusunda birtakım görüşleri ile dikkat çeken bir fikir adamıdır. Osmanlı'nın son Cumhuriyet'in ilk döneminde yaşayan Mehmet Râif Ogan, dinî ve millî konulardaki yazıları ve görüşleri ile tanınmıştır. O, yazılarında Bâbîlik, Bahâîlik, Kâdiyânîlik, Şîa, Bâtınîlik ve Ehl-i Sünnet gibi itikâdî ve siyâsî mezheplere yer vermiştir. Söz konusu mezheplerden Bâbîlik ve Bahâîlik hareketi, Anadolu'da yayılma girişiminde bulunduğu bir dönemde Ogan'ın dikkatini çekmiştir. Dolayısıyla Ogan, çalışmalarında Bâbîlik ve Bahâîlik üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda o, söz konusu hareketin İslâm mezhepleri ile hiçbir bağının bulunmadığını, gerçekte

sapık bir mezhep olduğunu, Müslüman halkı özellikle de gençleri onların zararlı düşüncelerinden korumak ve gerçek yönlerini ortaya koymak amacıyla birçok makale kaleme almıştır. Ogan'ın mezheplere yönelik çalışmaları, genellikle dinî, ilmî ve edebî hüviyete sahip olan *İslâm Dünyası* ile *Sebîlüreşâd* dergilerinde yer almaktadır. Bâbîlik ve Bahâîlik ile ilgili araştırmaları; "Sapık Mezheplerden Bâbîyye ve Bahâîyye Dini" başlığı altında *İslâm Dünyası* dergisinde, "Bahâîlik", "Bahâîlik Gizli Bir Teşekküldür" ve "Bahâîyye'nin İslâm Dinine Hücumları" başlıklı makaleleri ise *Sebîlürreşâd* mecmuasında yayımlanmıştır. Söz konusu çalışmalarda Ogan, Bahâîliği tarihi vesikalara ve kendi Arapça ve Farsça kaynaklarına dayanarak anlatmaya çalışmıştır.

Ogan, Bâbîlik ve Bahâîlik ile ilgili yayımlanan araştırmalarında mezhebin doğuşu ve teşekkülü sürecinde önemli bir aktör olan ve aynı zamanda Rus ajanı olarak nitelendirdiği Şeyh İsa, Şeyhiyye Tarikatı, Bâbîliğin kurucusu olarak bilinen Bâb Mirza Ali Muhammed Şirâzî, Bâb'ın havarilerinden Zerrîntâc ve hareketin görüşleri hakkında önemli malumat sunmuştur. Bu bağlamda Ogan, Bâbîlik ve Bahâîlik tarihinin arka planından, mezhebin teşekkülünden, önemli şahsiyetlerinden ve görüşlerinden, İslâm'a ve Müslümanlara verdiği zararlardan bahsetmiştir. Diğer taraftan Ogan, araştırmalarında Bâbîlik ve Bahâîliğin mehdîlik, hatm-i nübüvvet, Bahâullah'ın ulûhiyeti, kutsal olduklarına inandıkları *Kitâbü'l-Beyân* ve *Kitâbü'l-Akdes* isimli eserleri, dinler ile ilgili görüşleri ve Türkiye'deki faaliyetlerine dair bilgiler vererek düşüncelerini ortaya koymuştur. Aynı zamanda o, bu hareketin İslâm dışı sapık bir mezhep veya batıl bir din olduğuna dair görüşlerini belgelerle ispatlamaya çalışmıştır.

Bâbîler ve Bahâîler hakkında görüşlerini ortaya koyarken önemli bazı tenkitlerde bulunan Ogan, Bâbîliğin İran'ın icadı olmadığını; bu hareketin, Rusya gibi sömürgeci devletler tarafından siyasî sebeplerle oluşturulduğunu iddia etmiştir. Hatta Ogan, sadece Bâbîlik ve Bahâîliğin değil aynı zamanda İngilizler tarafından kurulduğunu iddia ettiği Kâdiyânîliğin de İslâm ülkelerinde gizli emelleri olan devletler tarafından Müslümanların birlik ve beraberliğini bozmak, esaret durumlarını devam ettirmek amacıyla desteklendiği iddiasında bulunmuştur.

Ogan, Bâbîlik ve Bahâîliği İslâm mezhepleriyle alakası olmayan, İslâm'a zarar veren, Gayr-i Müslim unsurlardan beslenen yeni batıl bir dinî hareket olarak görmüştür. Çünkü Ogan'a göre Bahâîlik, İslâm ile her türlü bağlılığını koparan, İslâm'a zarar veren, yabancı siyaset ve nüfuzundan destek alan, Komünizm prensipleri üzerine kurulan bir teşekküldür. Hatta Ogan, Bahâîliğin İslâm dışı bir

teşekkül olduğu hususunda Ehl-i Sünnet ve Şîa'nın ittifak hâlinde olduğunu ileri sürmüştür.

Sonuç itibariyle Ogan'ın çalışmalarında Bâbîlik ve Bahâîlik hakkında detaylı bir araştırma yaptığı ve bu hususta kayda değer bir birikimi olduğu anlaşılmıştır. Mezhepler Tarihçisi olmayan Ogan'ın bir Mezhepler Tarihçisi gibi Bâbîlik ve Bahâîlik hakkındaki yazıları ile bu alana çok büyük katkıları olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Mezhepler Tarihi, Bahâîlik, Bâbîlik, Bâb, Şeyhîlik.

Giriş

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminde yaşayan Mehmet Râif Ogan (1887-1976), dinî ve millî konulardaki yazıları ve görüşleri ile tanınan bir düşünce adamıdır. Şeyhülislam Mûsâ Kâzım Efendi (ö. 1339/1920) ve İzmirli İsmail Hakkı (1869-1946) gibi döneminin önemli âlimlerinden dinî ilimler konusunda dersler alarak kendisini yetiştirdi. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı çok iyi bilen Ogan, *Türk İzciler Birliği*, *İzci Gazetesi* ile *İslâm Dünyası* dergilerini yayımladı. Ayrıca *Sebîlürreşâd*, *İslâm*, *Türk Yurdu*, *Büyük Doğu*, *Hakkâniyet* gibi İslâmî mecmualarla birçok gazetede dinî ve fikrî yazılar kaleme aldı. Ogan'ın çıkardığı dergilerin gayesi, İslâm dininin gelişmeye engel olmayan bir din olduğunu vurgulamak; aksine onun, çalışmayı, medeniyeti, ahlâkı destekleyen üstün bir din olduğunu anlatmak; İslâm dünyasından haberler vermek, İslâm dinine ve millî değerlere açıktan veya gizlice saldıran şahıs veya kurumlara cevap vermektir.¹ Ogan'ın yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır. Onun çalışmaları genellikle, Bâbîlik, Bahâîlik, Kâdiyânîlik, Şîa, Bâtınîlik ve Ehl-i Sünnet gibi itikadî ve siyasî mezhepler üzerinedir. Buna ilaveten o, İslâm'da mezhep ayrılıkları ve kelâm münakaşaları gibi tartışma konuları üzerinde de çalışmalar yürütmüştür.

Ogan'a göre, Kelâm ve İslâm Mezhepleri Tarihçileri Bâbîlik ve Bahâîlik hareketiyle ilgili birçok kitap kaleme almışlar ancak bunlar,

¹ Mehmet Râif Ogan'ın hayatı ve eserleri hakkında bk. Mustafa İsmet Uzun, "Mehmet Râif Ogan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 33/318-319 (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 318-319.

Türkçe yazılmadığından o dönemde Anadolu halkı bu tür zararlı düşüncelerden yeterince haberdar olamamıştır. Ogan, İran'da ortaya çıkarak bölgede yayılan Bahâîliğin Türkiye'de de kendisine taraftar toplayarak faaliyetlerde bulunduğu dikkat çekmiştir. O, Bahâîliğin ağına düşenleri kurtarmayı; henüz bu tehlikeye bulaşmayanları da uyarmayı kendisine vazife olarak görmüştür. Ayrıca Ogan, asrî bir din ve hurafî bir nazariye olarak gördüğü Bahâîliğin, Türkiye'de yayılmasına fırsat verilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir.²

1. Ogan'a Göre Bâbîlik ve Bahâîliğin Doğuşu ve Teşekkülü

19. yüzyılda İran'da İsnâaşeriyye'ye mensup Mirza Ali Muhammed, Bâtîniye'nin bazı aşırı görüşleri ile Sebeiyye'nin hulûl inancının karışımından oluşan bir düşünce sistemi kurdu. Bu düşünce sistemi, Şeyhîlikten türeyerek ortaya çıkan Bâbîliğin devamı olarak kabul edildi. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse bu hareket Bâbîlik ile başlayan, Bahâîlik adıyla devam eden çağdaş itikadî bir mezheptir.³

Bahâîlik hareketinin İngilizleri ve Rusları sevdirmek, ecnebileri iyi göstermek esasına dayanan belli bir plan çerçevesinde oluşturulduğu iddia edilmektedir.⁴ Bu hareketi yabancı ülkelerin Müslümanlar arasındaki keşif kolu olarak görenler, aynı zamanda, İsmâîlîlik ve Şîîlikle bu hareketin arasında bir bağ olduğunu da düşünmektedir.⁵ Konuyu farklı değerlendiren Ogan'ın tespitlerine göre Bahâîlik, yabancılar tarafından kurulmuş bir harekettir. Bahâîliğin Bâbîlikten, Bâbîliğin de İran'dan çıktığını söyleyen Ogan, Bâbîliğin esasında İran menşeli olmadığını, bu hareketin yabancılar tarafından siyasî amaçla oluşturulduğunu iddia etmiştir.⁶ Bunlara hariçten Moskofların katıldığını

² Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", *İslâm Dünyası*, 2/33 (7 Kasım 1952), 5.

³ Sabri Hizmetli, "İtikadî İslâm Mezheplerinin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Bâbîlik-Bahâîlik", *İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği [Kutlu Doğum Haftası: 1993]*, (Ankara: 1995), 219.

⁴ Muhsin Abdülhamid, *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler (Babilik ve Bahâîliğin İçyüzü)*, çev. M. Saim Yeprem - Hasan Güleç (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1986), 33.

⁵ Süleyman Derin, *İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf* (İstanbul: Küre Yayınları 2006), 161.

⁶ Hatta Ogan'ın iddialarına göre Bâbîler, Ermenîler tarafından desteklenmiştir. Bk. Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini X", *İslâm Dünyası*, 3/55 (10 Nisan 1953), 14-15; İngiliz

söyleyerek de bu iddiasını desteklemektedir. Ogan'a göre Bâbîlik, Mirza Ali Muhammed adında genç ve yakışıklı bir akıl hastası tarafından İran'ın birliğini parçalamak ve dini istismar etmek gayesiyle kurulmuştur.⁷ Dolayısıyla Ogan, Bâbîlikten ayrılan Bahâîliği, İslâm mezheplerinden saymamış; onu, İslâm ile hiçbir bağı olmayan, yabancı siyaset ve nüfuzundan kuvvet alarak kurulmuş yeni batıl bir dinî teşekkül olarak görmüştür. Ogan'a göre, Bahâîliğin İslâm dışı bir teşekkül olduğu hususunda Ehl-i Sünnet ve Şîa ittifak hâlinindedir.⁸

Ogan'a göre Babîlik/Bahâîlik, felsefî görüşlerin Müslümanlar arasında yayılmasından ve bazı kavimlerin Müslüman olmalarına rağmen eski din ve geleneklerine duydukları özlemin ortaya çıkardığı karma bir harekettir. Bunlar, eski gelenek ve adetlerine İslâmî şekiller vermek suretiyle kendilerine yeni bir siyasî hâkimiyet kurmak; Müslümanlar üzerinde itikadî birtakım sapmalar ortaya çıkararak onlar üzerinde manevî bir nüfuz elde etmek amacıyla zuhur etmiştir. Onlar, doğuşlarına yardımcı olan gizli ecnebî ellerin ve sömürgecilerin himayesi ile de varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁹ Ogan'a göre Bâbîliğin doğuşu ve yayılmasında Şeyh İsa, Mirza Ali Muhammed, Zerrîntâc gibi isimlerin ve Şeyhîlik tarikatının önemli tesirleri söz konusudur.

1. 1. Şeyh İsa

Ogan'ın tespitlerine göre Kâdiyânîlik gibi Babîlik ve Bahâîlik de gizli emelleri olan sömürgeci devletler tarafından kurulmuş ve onların desteğiyle varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kâdiyânîlik, Hindistan'da İngilizler tarafından kurulduğu ve yayıldığı gibi Bâbîlik/Bahâîlik de Müslümanların din birliği ve bağlılıklarını koparmak ve esaret durumlarını devam ettirmek için Ruslar tarafından Moskof politikasının tahriki ile kurulmuştur. Ogan, Çarlık döneminde Türkistan bölgelerinde, Kafkas ve Azerbaycan'da İslâm medreselerinin kapatıldığını, cami ve

ve Rus liderlerin Bahâîlerin İslâm ülkelerinde yıkıcı faaliyette bulunmaları hususunda onları teşvik ettiği belirtilir. Bk. Hacı Çiçek, "Bahâîlik, Bahâîliğin Görüşleri, İslâm Düşüncesindeki Yeri ve Ona Dair Bazı Yorumlar", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/6 (2017), 143.

⁷ Mehmet Râif Ogan, "Bahâîlik", *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 122.

⁸ Ogan, "Bahâîlik", 124.

⁹ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", *İslâm Dünyası*, 2/36 (28 Kasım 1952), 15.

mescitlerin yıkılarak Müslüman Türklere baskı uygulandığını ancak aynı dönemde Türkistan'ın Aşkabat şehrindeki Bahâî mabetlerine dokunulmadığını söyleyerek Bâbilîğin kuruluşunda Moskof parmağına dikkat çekmiştir.¹⁰

Ogan'ın iddiasına göre, Rus gizli teşkilatından Farsçayı iyi bilen Müslüman görünümlü bir ajan, Kafkas yoluyla İran'a sızmış; Şîiler arasında bir tefrika çıkararak Rusya'nın İran'a müdahale etmesi için uygun bir zemin hazırlamıştır. Şeyh İsa adıyla şöhret bulan bu Rus ajanı, sakalı, sarığı, sırtındaki abası ve elindeki tespihiyle İsfahan ve Şiraz gibi belli başlı büyük şehirlerde camileri gezerek etkileyici konuşmalarla halkın dikkatini çekmiş ve etrafında ciddi bir kitle oluşturmuştur. Ardından, Bâbilîği kuracak olan Şirazlı Şeyh Mirza Ali Muhammed'i keşfetmiş ve onu kendi maksatlarına âlet etmiştir. Bu Rus ajanı, Mirza Ali Muhammed'e biat almış ve onu destekler gibi görünmüştür. Daha sonra, Suphi Ezel lakaplı Mirza Yahya en-Nûrî (ö. 1330/1912) ve Mirza Hüseyin Ali en-Nûrî (ö. 1309/1892) adında iki kardeş ona biat ederek Kazvin'e gelmişlerdir. Burada, Kurretü'l-Ayn lakabıyla tanınan Zerrîntâc (ö. 1268/1852) adında bir kadın onlara katılarak Bâbilîği kurmuşlardır.¹¹

Ogan'ın iddiasına göre Şeyh İsa, gizliden gizliye Bâbîleri tahrik ederek Rusya'nın onları silahlandırmasını sağlamıştır. Bâbîlerin daha sonra Kazvin ve Zencan bölgesinde İran askerleriyle silahlı mücadeleye girmesi onun bu iddiasını desteklemiştir. Şeyh İsa, camilerde ve mescitlerde beş vakit namaz kılarak gizliden gizliye halkı İran devletine karşı isyana teşvik etmiştir.¹² Rus parası ve silahları Şîileri ikiye bölerek bir iç çekişmeye sebep olmuştur. Ogan, Rus ajanı Şeyh İsa'nın İran'daki olaylardan sonra sırta kadem bastığını; onun nereye gittiğine dair ne Bâbîye tarihinde ne de diğer kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamadığını belirtmektedir.¹³

¹⁰ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", 15.

¹¹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", 15-16.

¹² Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", 16.

¹³ Ogan, "Bahâilik", 125.

1. 2. Şeyhiyye Tarikatı

Bâbîlik ve Bahâîliğin temelini, Şî-İmâmîyye’de “Beklenen Mehdî” anlayışı ile bu anlayışın devamı olarak zuhur eden ve “Şeyhîlik” diye adlandırılan tasavvufî düşünce oluşturmaktadır.¹⁴ Şeyh Ahmet el-Ahsâî (ö. 1241/1826) tarafından kurulan, öğrencisi Kâzım Reştî (ö. 1259/1843) aracılığıyla yayılan ve 19. yüzyılda İran ve Irak’ta etkili olan Şeyhîlik, Bâbîlik için geçiş görevi gören bir harekettir.¹⁵ Aslında bu hareket, Şî-İmâmîyye’de Gaybet-i Kübrâ döneminde, on ikinci imam olarak kabul edilen Muhammed el-Mehdî (260/874) ile bağlantı kurmak için ona açılacak kapı yani bâb anlamında ve aynı zamanda imamların nurunu yansıtacak bir kâmil Şî’ nin varlığı esasına dayanmaktadır.¹⁶

Şeyhiyye, Şîa içerisinde bir düşünce ekolü olarak ortaya çıkmış olup Şî-İsnâaşeriyye’nin dinî doktrin ve usulü konularında farklı düşünceler ileri sürenler tarafından oluşturulmuştur. O dönemde Şîi toplumda ve Reştî’de; On ikinci İmam Muhammed el-Mehdî’nin gaybeti üzerinden yaklaşık bin yıl geçmesinden hareketle Yahudi ve Hıristiyanlarda görülen milenyum anlayışı ve mehdînin zuhuru düşüncesi görülmektedir. Reştî, beklenen Mehdînin aralarında olduğunu ve kendisinin ölümünden sonra zuhur edeceğini söylemiştir. Hatta “Bu zat aramızdadır, gözünüzle kendisini görüyor fakat tanımıyorsunuz” diyerek talebelerini, beklenen zuhura hazırlamıştır.¹⁷ Bu yaklaşım, daha sonraları Bâbîliğin kurucusu olarak ortaya çıkacak olan Mirza Ali Muhammed’in, zuhuru hazırlık olarak görülmüştür.¹⁸ Nitekim bir süre sonra Reştî’nin emriyle Mirza Ali Muhammed kendisini, “Bâbü’l-mehdî” olarak ilan etmiş,¹⁹ kaybolan

¹⁴ Metin Bozkuş, “Bahâîliğin Arka Planı ve Söylemleri Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği), *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (Sivas 2002), 140.

¹⁵ Bozkuş, “Bahâîliğin Arka Planı ve Söylemleri Üzerine bir Değerlendirme”, 141.

¹⁶ Ethem Ruhi Fırlalı, *Bâbîlik ve Bahâîlik* (Ankara: TDV Yayınları, 1994), 4.

¹⁷ Muhammed Zerendî, *Nebîl Tarihi*, çev. Minu Deraşan Sabit (Ankara: Başnur Matbaası, 1973), 13-14.

¹⁸ Mustafa Öz, “Şeyhiyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 39/84-86 (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 85; Saffet Sarıkaya, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013), 223.

¹⁹ İsmâil Hakkı İzmirli, *Yeni İlm-i Kelâm* (İstanbul: 1341), 175.

imam adına konuşan tek kişinin ve ona açılan tek Bâb'ın kendisi olduğunu söylemiştir.²⁰

Ogan ise Moskof İnteligen Servisini Bâbîliğin ortaya çıkışında haricî tesir olarak telakki etmiş; Rus ajanlarının kontrolünde hareket eden Şeyhiyye tarikatını da dâhili tesir olarak görmüştür.²¹ O, Bâbiyye ve Bahâiyye'nin Şîî bir tarikat olan Şeyhiyye ile yakın bağları olduğu düşüncesindedir. İsnâaşeriyye'den ayrılan bu tarikatı, eski Yunan felsefesi ile tasavvufun karışımından oluşan batıl bir hareket olarak görmektedir. Dahası o, Bahâiyye'nin Şeyhiyye gibi bir Şîî tarikattan feyz aldığını hem Bâb'ın hem de Bahâ'nın insanı kâmil ve hakikat anlamına gelen "Nokta" tabirini istismar ettiğini söylemiştir.²²

Mirza Ali Muhammed, İmâmiyye'nin mehdîlik anlayışını bâtinî yorumlarla farklı bir şekle sokan Şeyhiyye tarikatından etkilenerek Şeyh İsa'nın da desteğiyle önce kendisinin Bâb sonra da Mehdî olduğunu ilan etmiştir. Mirza Ali Muhammed, Kur'an'ı nesheden yeni bir şariat getirdiğini, Müslüman, Yahudi ve Hıristiyanların tamamının bu şariat ve fıkına uymaları gerektiğini söyleyerek Bahâuddin adını almıştır. Ogan'ın nazarında bu zat, daha da ileri giderek mehdî ve nebîliğinin ötesinde kendisini ilah olarak ilan etmiştir. Ogan'a göre, temeli Bâtinîliğe dayanan uydurma nazariyeler, tefsirler, sapık teviller ve tahriflerle kurulan Ahsaiyye tarikatından Şeyhiyye, Şeyhiyye'den de Bâbilik zuhur etmiştir.²³

1. 3. Bâb Mirza Ali Muhammed Şîrâzî

Bâbîliğin kurucusu Mirza Ali Muhammed Şîrâzî, 1818 tarihinde Şîrâz'da doğmuştur.²⁴ Küçük yaşlarda iken Kâzım Reşîf'nin talebesi Şeyh

²⁰ Muhammed Ebû Zehre, *İslâm'da Siyasî İtikadî ve Fikhî Mezhepler Tarihi*, çev. Abdülkadir Şener - Hasan Karakaya (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1970), 264. Fıçlalı, *Bâbilik ve Bahâilik*, 16; Hizmetli, "İtikadî İslâm Mezheplerinin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Bâbilik-Bahâilik", 219.

²¹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", 16.

²² Mehmet Râif Ogan, "Bahâilik", *Sebîlürreşâd*, 9/209 (Kasım 1955), 140-141.

²³ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini IV", *İslâm Dünyası*, 2/37 (5 Aralık 1952), 10-11.

²⁴ Ethem Ruhi Fıçlalı, "Bahâilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4/464-467 (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 465.

Muhammed tarafından yetiştirilmiştir.²⁵ Şeyh Muhammed'in onun hakkında, "Bu çocukta gördüğüm kudret ancak Hz. Mehdî'de bulunabilir" dediği nakledilmektedir.²⁶ Talebelerine ve yakın çevresine Mehdî'nin vasıflarını bildiren Kâzım Reştî, Mehdî'nin davetini ilan etmesi durumunda hemen ona iman etmeleri gerektiğini söylemiştir.²⁷

Mirza Ali Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanlardaki binyıl inancını Şîa'nın on iki imam anlayışına uyarlamıştır. Ona göre Mehdî'ye açılan kapının açılması Mehdî'nin kaybindan binyıl sonra gerçekleşecektir. İşte bu tarih Mirza Ali Muhammed'in kendisinin "Bâb" olduğunu ilan ettiği tarihe tekabül etmektedir.²⁸ Dolayısıyla Kâzım Reştî'nin öğretileri ile yetişen Mirza Ali Muhammed, 19. yüzyılın ortalarında İran'da, önce kendisini Tanrıya açılan kapı anlamına gelen Bâb, sonra da beklenen Mehdî olarak ilan etmiştir. Daha sonra da "*Kitâbü'l-Beyân*" adında yeni bir mukaddes kitabın kendisine indirildiğini, bütün insanlara gönderilmiş bir peygamber olduğunu ve getirdiği yeni dinin Tevrat, İncil ve Kur'an'ı nesh ettiğini ileri sürmüştür.²⁹ Mirza Ali Muhammed, mehdî ve nebîliğini ilan ettikten sonra daha da ileri giderek Allah'ın onun şahsında temessül ettiğini göstermek için "Nokta" ve "Hâlikulhak" unvanlarını kullanmıştır. Onun bu son çıkışı İran Şahinşahlığı tarafından idam edilmesiyle sonuçlansa da Ogan'ın ifadesiyle, "ettiği fesat tohumlarının zehirli mahsuller vermesi önlenememiştir."³⁰

İran toplumunun huzur ve güven ortamını zedeleyen Bâbîler, İran hükümetinin başına da bela olmuşlardır. Bazı bölgelerdeki isyanlarında kan dökülmesi üzerine Mirza Ali Muhammed yakalanarak hapsedilmiş, on sekiz ay hapis yattıktan sonra Şîî uleması onu yargılamıştır. Ulema mehdîlik, nebîlik ve velîlik iddiasında bulunan Bâb'a, mucize ve kerametlerini ispatlaması için fırsat vermiş; doktorların romatizma hastalığını iyileştirmekten aciz kaldığı İran Şahı'nı iyileştirmesi hâlinde

²⁵ Abdürrezzâk b. Seyyîd Mehdî b. Sâdik el-Hasenî, *el-Bâbiyyûn ve'l-Bahâiyyûn fî Hâzırîhim ve Mâzîhim* (Sayda: Matba'atü'l-İrfân, 1969), 7.

²⁶ Zerendî, *Nebil Tarihi*, 33.

²⁷ Abdülhamid, *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler*, 65.

²⁸ Ignaz Goldziher, *el-Akâdetu ve's-Şerîatu fî'l-İslâm*, çev. M. Yûsuf Mûsa vd. (Mısır: Dârü'l-Kitâb, 3. bs. trz), 271.

²⁹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 5.

³⁰ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 5-6.

iddialarının gerçek olduğuna hükmedeceklerini bildirmiş³¹ ancak o, böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söylemiştir. Bunun üzerine ulema Mirza Ali Muhammed'in bunak, cahil ve bâtl bir maceracı olduğuna; onun, mucize ve keramet göstermek bir yana ilmî anlamda da onda hiçbir şeyin olmadığına³² dalâlete ve küfre düştüğüne hükmetmişler, katlinin vâcip olduğuna karar vererek idam etmişlerdir.³³

Ogan, Bahâîlerin kendi kaynaklarında Mirza Ali Muhammed ile ilgili çelişkili bilgiler verdiklerini tespit ettiğini belirtmiştir. Mesela onlar bazı kaynaklarında Mirza Ali Muhammed'in İran asıllı olduğunu, Farsçadan başka bir dil bilmediğini, hiçbir ilim tahsil etmediğini, dolayısıyla Hz. Muhammed gibi ümmî olduğunu belirtirlerken başka bir kaynakta onun gençliğinde Arapça öğrendiğine dair bilgiler vermişlerdir.³⁴

1. 4. Bâb Mirza Ali Muhammed'in Havarilerinden Biri Olan Zerrîntâc

Bâbîler, Hz. İsa'nın on iki havarisinden esinlenerek Bâb'ın on sekiz havarisi olduğuna inanmaktadırlar. Bâb ile birlikte on dokuz havarinin varlığına inanan Bâbîlere göre on dokuz rakamı kutsaldır. Onlar bu havarileri ebced hesabıyla on sekiz olan "Hay" kelimesi ile de remz ederler. Albişrevî, Zerrîntâc, Zencanî bunlardan bazılarıdır.³⁵ Ogan, bunları Bâb'ın yardımcıları ve ihtilalciler olarak nitelemektedir. Çünkü bunlar İran bölgesinde Bâbîlik adına ihtilal yaparak hükümeti uzun süre

³¹ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini XII", *İslâm Dünyası*, 3/59 (8 Mayıs 1953), 5.

³² Şii Ulemâ'nın Bâb'a yönettiği sorular ve Bâb'ın verdiği cevaplar hakkında bk. Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 3/56 (17 Nisan 1953),15-16.

³³ Bâb'ın idam kararı hakkında bk. Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini XIII", *İslâm Dünyası*, 3/62 (29 Mayıs 1953), 15-16.

³⁴ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini IX", *İslâm Dünyası*, 2/48 (20 Şubat 1953), 6-7.

³⁵ Diğer havarilerin isimleri hakkında bk. Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/81 (8 Ocak 1954), 7-8; Zerendî, *Nebil Tarihi*, 32-36.

uğraştırmışlar ve hem İran halkının hem de Bâbîlerin ölümüne sebep olmuşlardır.³⁶

Ogan, Bâbilik adına ihtilal yaparak İran hükümetini uzun süre uğraştıran Bâbîlerin bazı havarilerinden detaylı bilgiler vermektedir.³⁷ Tâhire ve Kurretü'l-Ayn adıyla meşhur olan bu havarilerden birisi de Zerrîntâc'dır. Kaynaklar onun küçük yaşta iken Ahmed Ahsâî'nin eserlerine ilgi duyduğunu, ondan sonra Kâzım Reştî ile yazıştığını, onunla buluşmak için evini terk ederek Kerbelâ'ya gittiğini ve Mirza Ali Muhammed'in zuhurunu ilan etmesiyle de ona bağlandığını nakletmektedir.³⁸

Ogan'ın belirttiğine göre hafız olan ve dini ilimlerde kendisini yetiştiren Zerrîntâc, kuvvetli bir şairdir. Ayrıca o, sözleriyle insanları ölüme sürükleyecek kadar da iyi bir hatiptir. Ogan'a göre, Zerrîntâc, son derece zeki, âlim, mükemmel bir şair ve hatip gibi görünse de aslında normal birisi değildir. Beden olarak sıhhatli olsa da hasta ve sapık ruhlu bir yapıya sahiptir. Kerbelâ'da kaldığı dönemlerde Mirza Ali Muhammed'in zuhurunu öğrenmiştir. Zerrîntâc, Bâb'ı ve şeriatını tanımadan ona sevgi beslemiş hatta onu görenlerden daha fazla ona bağlanmış, daha sonra da Bâb'ın en önemli davetçisi olmuştur. Şiirleri ve sözleriyle Bâbîleri kendisine bağlamıştır. Bâbîliği kabul etmeyen herkesin öldürülmesi gerektiğini savunmuş ve taraftar toplamaya çalışmıştır. Kısacası Ogan, onu dini ve devleti devirmeye çalışan fettan bir kadın olarak tanımlamıştır.³⁹ O, Bâbîliğin yayılmasında büyük rol oynamış olsa da neticede Tahran kalesinin üzerinde diri diri yakılmıştır.⁴⁰ Bu olaydan

³⁶ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 3/71 (21 Ağustos 1953), 13-14.

³⁷ bk. Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/76 (30 Ekim 1953), 14-16; Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 3/71 (21 Ağustos 1953), 13-14; Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 3/73 (18 Eylül 1953), 4-5.

³⁸ Zerendî, *Nebil Tarihi*, 36.

³⁹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/76 (30 Ekim 1953), 14-16.

⁴⁰ İhsan Mahvî, "Bâbilik", *Mahfil* 2/23 (1340/1922), 205.

sonra Nâsîrüddin Şah (ö. 1313/1896), onlarla uzun süre mücadele etmiş ancak Bâbîlerin bir suikastı sonucu öldürülmüştür.⁴¹

1. 5. Mirza Ali Muhammed ve Zerrîntâc Sonrası Bâbîler ve Bahâîler

Mirza Ali Muhammed ve Zerrîntâc'ın idamlarından sonra Bâbilîğin davetini Suphi Ezel adıyla tanınan Mirza Yahya Nuri ile Bahâullah adıyla bilinen ağabeyi Mirza Hüseyin Ali sürdürdüler. Bu iki kardeş can güvenliği endişesiyle İran'dan Bağdat'a kaçtılar.⁴² Ogan'ın tespitlerine göre burada Mirza Hüseyin Ali, Şîa'nın gâib imam ve masum inancını kullanarak halkı aldatmaya kalkıştı. Hasan Sabbâh'ın (ö. 518/1124), Bâtıniyye İsmâiliyye davetini gizlenmiş imam olan Nizar adına yaptığı gibi Suphi Ezel de halktan gizlendi; onun yerine kardeşi Mirza Hüseyin Ali halkın içinde yaşayarak kardeşi adına davette bulundu.⁴³

Dönemin İran yönetimi, bu iki kardeşin Bağdat'ta Şîiler ve Sünnîler için tehlike oluşturduklarını ileri sürerek Osmanlı Padişahından yardım istemesi üzerine onlar İstanbul'a getirildiler. Buradan da Edirne'ye sürgün edildiler. Edirne'de Bâbilik doktrinini yayarlarken iki kardeş arasında liderlik anlaşmazlığı çıktı ve böylece Bâbiyye ikiye ayrılmış oldu. Burada Bahâullah, Bâbilik içerisinde yeni iddialarda bulunarak ayrı bir fırkalaşma sürecini başlattı. Özellikle, Mirza Ali Muhammed'in önceden haber verdiği "Allah'ın ortaya çıkaracağı zat'ın" (men yuzhiruhullah'ın) kendisi olduğunu ilan etti.⁴⁴

Bu süreçten sonra Suphi Ezel (ö. 1330/1912) taraftarlarına Ezeliyye, Abdülbahâ'ya (ö. 1339/1921) uyanlara ise Bahâiyye ismi verilse de Ogan'a

⁴¹ Geniş bilgi için bk. Süleyman Çam, "İhsan Mahvî'nin Mahfil Mecmuasındaki Makaleleri Bağlamında Bâbilik ve Bahâilik", *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 4/2 (Aralık 2021), 355-357.

⁴² Hasan Muhammed Eyyûb, *Tebîtu'l-Akâidi'l-İslâmiyye* (Beyrut: Dârü'n-Nedve el-Cedîde, 1983), 307; Sarıkaya, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, 225; Abdulkadir Şeybe el-Hamd, *el-Bahâiyye İhdâ Matâyâ el-İstimâr ve's-Sahyûniyye* (Medinetu'l-Munevvere: el-Câmiatu'l-İslâmiyye, 1974), 22.

⁴³ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 6.

⁴⁴ Şevki Efendi, *Bahâî Dininin I. Yüzyılı*, çev. Suna Bozkır (İstanbul: Baha Yayınları, 1995), 154.

göre, her ikisi de Bâbiyye çatısı altında toplanmıştır. Bâbiler, Sünnîler için tehlike oluşturmaya devam edince Sultan Abdülaziz (ö. 1241/1876)'in hazırladığı fermanla, Suphi Ezel Kıbrıs'a; Abdülbahâ ise taraftarlarıyla birlikte Akka'ya sürgün edilmiştir.⁴⁵ Suphi Ezel'in zamanla Kıbrıs'ta güç kaybetmesi üzerine taraftarları, Akka'daki Bahâullah'ın saflarına katılarak buradaki Bahâîliğe güç kazandırmışlardır. Bahâ, şöhretinin yayıldığını ve taraftarlarının çoğaldığını görünce Kur'an'dan, İncil'den ve kutsal kitap olarak gördüğü *Kitabu'l-Akdes*'ten ⁴⁶ deliller getirerek kendisinin mesihliğini, rububiyet ve ulûhiyetini ilan etmiştir.⁴⁷

Kısaca söylemek gerekirse görüşleriyle Şîî din adamlarının şiddetli tepkisine maruz kalan Mirza Ali Muhammed'in öldürülmesinden sonra Bâbîlik, iki üvey kardeşin liderlik mücadelesi neticesinde, Ezelîler tarih sahnesinden silinmiştir. Ancak Bahâullah, sağlığında Amerika'ya hatipler ve vaizler göndererek mezhebini orada neşretmeye çalışmış ve kendisine pek çok taraftar toplamayı başarmıştır.⁴⁸ Böylece Bâbîlik, Bahâîlik adıyla önce Abdülbahâ, daha sonra da büyük torunu Şevki Rabbanî Efendi (ö. 1376/1957) vasıtasıyla günümüze kadar ülkemizde ve dünyada yayılmaya devam etmiştir.⁴⁹

2. Ogan'a göre Bâbîlik/Bahâîlik

2.1. Bâbîlik/Bahâîlik Komünizm Prensipleri Üzerine Kurulmuştur

Bâbîlik ve Bahâîliği komünizm ilkeleri üzerine kurulduğunu savunan Ogan, uzun yıllar mezhepler üzerinde araştırmalar yapan birisi olarak onları İslâm mezheplerinden saymadığı gibi gâîi fırkalardan biri olarak da tanımamış, hepsinden ayrı başlı başına yeni bir teşekkül olarak görmüştür. O, Bâbîlik ve Bahâîliği; eski Yunan felsefesinden, din adına

⁴⁵ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 6-7.

⁴⁶ Kitabu'l-Akdes hakkında bk. Ethem Ruhi Fıçlalı - Ramazan Şimşek, "Bahâîlik ve Kitabu'l-Akdes", *e-makâlât Mezhep Araştırmaları*, 3/2 (Güz 2010), 7-144.

⁴⁷ Bahâ'nın Mesihliğini, Rububiyet ve Ulûhiyetini ilan ederken Kur'an'dan delil olarak kullandığı âyetler şunlardır: Fecr 89/22, Bakara 2/210, Nisâ 4/163, Hicr 15/9. Bk. Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II", *İslâm Dünyası*, 2/34 (14 Kasım 1952), 8-9.

⁴⁸ Edhem Nejad, "Amerika'da Müslümanlar-I", *Sırâtülmüstkîm*, IV/82 (17 Mart 1326), 66; Fazlurrahman, *İslâm*, trc. Mehmed Dağ-Mehmed Aydın, (İstanbul: Selçuk Yayınları, 1993), 250; CL Huart, "Bâbiler", *İslâm Ansiklopedisi*, II (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997), 180;

⁴⁹ Sarıkaya, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, 226-227.

dünya üzerinde ne varsa hepsinin en uydurma taraflarından, âyetlerin yanlış tevildinden, mevzu hadislerden, tasavvuf felsefesinin işlerine gelen yönlerinden faydalanıp hepsini kendi gayelerine göre tahrif eden bir oluşum olarak tanımlar. Ogan'ın iddiasına göre Bahâîler kendilerini umumi bir insanlık dini olarak tanıtır.⁵⁰ Ancak Ogan Bahâîliği, kendi kaynaklarından hareketle milliyet, vatan, vatan müdafaası, millet bağlılığı, duygu ve kuvvetlerini yok etmeyi amaç edinen, din perdesi ile maskelenmiş, yeni tabirlerle dini istismar eden bir nevi komünistlik olarak görür. Diğer taraftan Ogan'a göre Bahâîlik; hilekâr, bozguncu, yıkıcı, korkunç, gizli, batıl bir dinî harekettir.⁵¹

Ogan, Bahâîliğin, komünistliğin milletlerdeki vatan sevgisi ve bağlılığını, savunma gücünü bir din talimi olarak nasıl mahvetmeye çalıştığını örneklerle anlatır. Bahâîlere göre dünyanın her tarafı vatan olarak görüldüğü için Bahâ tarafından İslâm'daki cihat hükmü kaldırılmış böylece vatan müdafaası ve cihat engellenmiştir. Ogan'a göre Bahâîlikten başka herhangi bir dinde görülmeyen böyle bir anlayış, Komünizm düşüncesinin faydasıdır. Yine Bahâîlerin dünya üzerinde konuşulan bütün dilleri ortadan kaldırıp yeni bir dil oluşturmak istemeleri, Komünistlerin hesabına uygun gelmektedir. Komünistler, Rusçanın bütün dillerden üstün olduğuna inandıklarından idareleri altındaki çeşitli milletlerin dillerini Rus alfabesiyle yazmalarını zorunlu kılmışlar ve böylece Rusçayı onlara umumi bir dil yapmışlardır. Ogan, Bahâîlerin Rusların bunu Bahâ'nın emriyle yaptıklarına inandıklarını belirtir. Yine ona göre Bahâîlerin buldukları ülkelerin devletine bağlı kalmaları, komünistlerin işine yaramaktadır.⁵²

Ogan'a göre Bahâîlik, sömürge siyaseti güdenlerin hesaplarına uygun düşmektedir. Bundan dolayı Ogan'ın ifadesiyle kızıl komünistler, Türkistan'ın Rusya'nın eline geçmesi için Türkistan bölgesindeki Müslümanlara din özgürlüğü ve yaşama hakkı tanımazken Taşkent'teki Bahâî mabetlerine dokunmadıkları gibi bilakis korumuşlardır. Çünkü Bahâîliğin, dünya barışı ve milletler arası kardeşlik maskesi altında

⁵⁰ Ogan, "Bahâîlik", *Sebülürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 122.

⁵¹ Ogan, "Bahâîlik", 121.

⁵² Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/82 (22 Ocak 1954), 5.

milliyet ve vatana bağlılığı dinî prensiplere bürünerek yıkmak istemesi kızıl komünistler için bir propaganda vasıtası olmuştur.⁵³ Ona göre Bahâîler, Rusların Türkistan'ı ele geçirmeleri için çıkar dilini kullanarak onları göklere çıkarırken Müslüman Türklere vahşi diyecek kadar İslâm'dan uzaklaşmışlar, mazlumu zâlim, gaddarı ise adil görmüşlerdir. Kısacası Müslümanları din, vatan ve milliyet bağlılığından ayırarak sömürgecilerin uşağı haline sokmak istemişlerdir.⁵⁴

Ogan, Moskofların başta İslâm olmak üzere bütün dinlerle amansız bir mücadele verdiği dönemde Bahâîleri ve mabetlerini korumasını dikkat çekici olarak görmekte ve bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Bahâî dini İslâm olarak görünürler. Sünnî ile Sünnî, Şîî ile Şîî, münevver ile felsefî meslek, özetle her şahsın gidişine ve inanışına uygun gelecek şekilde görünmeyi bilirler ve böyle başlayarak Komünistliğin hesabına çok uyan olan dinî usul ve faaliyeti aşırlar. Bahâîlikte vatan diye muayyen bir bölge yoktur. Onlara göre vatan; dünyadır. Milliyet diye müşahhas bir topluluk mevzu bahis değildir. Bahâî her millettenmiş gibi görünür ama gerçekte hiçbirinden değildir. Vatan müdafaası, millet ve milliyet bağlılığı yoktur. Yani tam kızıl komünistliğin arayıp da bulamadığı bir bâtil dindir.”⁵⁵

Ayrıca Ogan, Bahâîlerin uyguladıkları siyasî metodu Masonların metotlarına benzetmektedir. Ona göre Bahâîler, Masonlar gibi din sahiplerinin imanlarına doğrudan saldırmazlar, Bahâîliğin bütün dinlere hürmetkâr olmasından başlayarak dalâlet usullerini yavaş yavaş aşılamaaya çalışırlar. Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanlardan gafil olanları, Bahâîlikte müsamahakâr bir insanlık dinine kavuşacaklarına inandırırılar.⁵⁶ Çünkü onlara göre Bahâîliğin amacı, dinler arasındaki ayrılığı kaldırarak insanların birbirleriyle çatışmalarına son vermek ve dünyayı barış ve huzura kavuşturmaktır.⁵⁷ Ogan, Bahâîlerin bu amaçlarının aksine sapkın Bâtınî fırkalardan, Yunan, Budist ve Yahudi din ve felsefesinin hurafe ve batıl inançlarından müteşekkil bir inanç sistemi

⁵³ Mehmet Râif Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, *İslâm Dünyası*, 4/79 (11 Aralık 1953), 6.

⁵⁴ Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, 6-7.

⁵⁵ Mehmet Râif Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, *İslâm Dünyası*, 4/82 (22 Ocak 1954), 4.

⁵⁶ Mehmet Râif Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, *İslâm Dünyası*, 4/80 (25 Aralık 1953), 16.

⁵⁷ Mehmet Râif Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, *İslâm Dünyası*, 4/79 (11 Aralık 1953), 6.

oluşturmakla tefrika çıkarttıklarına ve dolayısıyla da İslâm'dan ayrıldıklarına hükmetmektedir.⁵⁸

Ogan'a göre Bahâîlerin gerçek amaçları Müslümanların gücünü ve vatanperverlik duygusunu zayıflatmak, Milliyetçilik yerine sosyalizmin akidesini yaymaktır.⁵⁹ Hatta Ogan, Bahâîliği, yaygın kolera mikrobuna benzetmekte ve bu mikroptan daha tehlikeli olarak görmektedir. Ona göre bu hareket, Müslümanların kalplerinde şüpheler uyandırmakta, imana bağlılıklarını zayıflatmakta, hatta imanın yerini hurafeler ve batıl inançlar almaktadır. İslâm coğrafyasında ortaya çıkan bu hareket, İslâm adı altında faaliyetlerde bulunsa da gerçekleri gizleyerek İslâm'a zarar vermektedir.⁶⁰

2. 2. Bâbîlik ve Bahâîlik Bâtıl Bir Dindir

İslâm coğrafyasında Bâbîlik ve Bahâîlik, İslâm inanç esaslarına aykırı bazı görüşleri nedeniyle Müslüman kültüründen doğan fakat İslâm'ın temel ilkelerinden ayrılan bir hareket olarak tanımlanırken mezhep taraftarları Bâbîlik ve Bahâîliği yeni bir din olarak görmüşler ve bunu ispatlamak için mücadele vermişlerdir.⁶¹ Hatta Bahâîliğin evrensel bir din olduğunu, bütün dinleri ve ulusları birleştirdiğini iddia etmişlerdir.⁶² Muhaliflerin nazarında Bahâîler, kendilerini yeni bir din olarak görseler de ortaya yeni bir şey koyamamışlar, İslâm ile hiçbir alakası olmayan hatta taban tabana zıt olan Sabîilerin, Zerdüştlilerin ve Hıristiyanların inanışlarını tevil ederek almışlardır.⁶³

Türkiye'nin muhtelif yerlerinde propaganda yapan⁶⁴ Bahâîler hakkında birçok görüşler ileri sürülmüştür. Bazı yazarlar Bahâîliği bir din olarak kabul ederken bazıları da aksini iddia etmiştir. Örneğin dönemin aydınlarından biri olarak bilinen Abdullah Cevdet (ö. 1350/1932),

⁵⁸ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", 6.

⁵⁹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II", 9.

⁶⁰ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 5.

⁶¹ Albayrak vd. "Anadolu'da Bahâî Faaliyetlerinin Tarihsel Bir Yansıması: Emin Ali'nin "Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu" Adlı Makalesi", 561.

⁶² Muhammed Ebû Zehre, *İslâm'da İtikâdî, Siyasî ve Fikhî Mezhepler Tarihi*, çev. Sıbğatullah Kaya (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2018), 246.

⁶³ Osman Ergin, "Bahâîlerin İç Yüzü", *Sebülürreşâd*, 9/203 (Ağustos 1955), 42.

⁶⁴ Filibeli Ahmed Hilmi, *İslâm Tarihi*, sad. Ziya Nur Aksun (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2006), 1/81.

Bahâîliğin yeni bir din olduğunu savunurken⁶⁵ yine dönemin İslâmcı yazarlarından başta Tâhirülmevlevî (ö. 1370/1951) olmak üzere birçoğu buna karşı çıkarak Bahâîliğin İslâm'la hiçbir alakası olmadığı ve İslâm dininin son din olduğu vurgusunu yapmıştır.⁶⁶ Başka bir görüşe göre ise Bâbîlik, ilk çıktığı dönemlerde dinî bir hüviyette iken daha sonraları siyasî bir parti haline dönüşmüştür.⁶⁷

Bahâîlerin aşırı bâtnî yorumlarına dikkat çeken Ogan, onların yorumlarını bâtil, tutarsız, sapıkça bir tavır olarak görerek Bâtnîlere benzetmektedir.⁶⁸ Zerkânî de Ogan gibi Bâtnîlikte yorum ve tevilin sınırı olmadığı gibi Bahâîlilikte de bulunmadığını, onların da akıl ve vahiyle hiç alakası olmayan tutarsız yorumları olduğunu söyler.⁶⁹

Ogan'a göre görüşleri itibariyle İslâm kültürüne dayanan ancak İslâm dairesinin dışında bir mezhep olarak kabul edilen Bâbîlik ve Bahâîlik tamamen uydurma ve hurafelerden oluşan batıl bir dindir ve o bunu da vesikalarıyla ispatlamaya çalışmıştır.⁷⁰

Diğer taraftan Ogan, Bahâullah'ı; "Bugün, size dininizi ikmal ettim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslâm'ı seçtim" mealindeki Mâide sûresi 3. âyetin içeriğine bakmadan Bahâîliğin yeni bir din olduğunu iddia etmekle eleştirmektedir. Çünkü bu âyetin mealine göre İslâm dini son din olup ondan sonra ne bir din ne de bir peygamber gönderilmeyecektir. Dolayısıyla Ogan, bu âyetin zıddını kabul etmenin mümkün olamayacağından hareketle söz konusu âyetin hükmüne uymayan Bahâullah'ı İslâm'dan sonra yeni bir din ihdas etmekle suçlamıştır.⁷¹

Ayrıca Ogan, Anadolu'daki Bahâîleri kanunî olmayan gizli bir dinî cemiyet olarak görmekte ve kanunlara göre ise gizli bir dinî cemiyet kurmanın suç olduğunu söylemektedir. Ogan'ın araştırmalarına göre

⁶⁵ Abdullah Cevdet, "Mezheb-i Bahâullah-Dîn-i Ümem", *İctihad*, 144 (1 Mart 1922), 3015.

⁶⁶ Tâhirü'l-Mevlevî, "Beni Kureyza Meselesi", *Mahfil*, 2/22 (1340), 168-172.

⁶⁷ Huart, "Bâbîler", *İslâm Ansiklopedisi*, II/179-180.

⁶⁸ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/81 (8 Ocak 1954), 7-8.

⁶⁹ Muhammed Abdülazim Zerkânî, *Menahilü'l-İrfan fi Ulumi'l-Kur'an* (Kahire: Daru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts), 1/543.

⁷⁰ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III", *İslâm Dünyası*, 2/36 (28 Kasım 1952), 15-16.

⁷¹ Mehmet Râif Ogan, "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları", *Sebülürreşâd*, 10/226 (Ağustos 1956), 8.

Anadolu'daki Bahâî topluluğu; eğitim, adap ve erkânlarını ileri sürerek kendilerini herhangi bir dinin mezhebi, tarikatı veya cemiyeti değil bağımsız ve evrensel bir din olarak tanımlamışlardır.⁷² Ogan, Bahâîliğin temelinde gizlilik olduğunu, devlet tarafından tanınan bir din olmadığı gibi tanınmış dinler arasında bulunmayı talep edemeyecekleri için de kutsal saydıkları *Kitâbü'l-Beyân* ve *Kitâbü'l-Akdes* adlı kitapların gizlendiğini, bu kitapların sadece Bahâîlerde bulunabileceğini ve hariçte bulmanın mümkün olmadığını belirtir.⁷³

Ogan, Bahâîleri Bâtînîlerin en sonuncusu olarak tanıtmaktadır. Bahâ veya Bahâullah'ın ilah olduğuna iman eden Bâbîler ve Bahâîler, onun Kur'an hükümlerini neshettiğine, yerine kendi şeriatlarını getirdiğine inanırlar. Buna inanmayanları, Bâb'ın şeriatı ve hükümleriyle amel eylemeyenleri kâfir, müşrik ve cehennemlik olarak görürler. Kendilerini ve dinlerini saklayarak Bahâî değil Müslüman olduklarını söylerler. Ogan'ın verdiği bilgilere göre bu tür inancı doğru bulmayan Abbas, babası Bahâ'nın tekfirci görüşlerine muhalefet ederek yöntem değiştirmiş, hiç kimseye kâfir denemeyeceğini, Bahâullah'ın ismini duymayan bir kimsenin bile Bahâî olarak doğduğunu ve Bahâî olduğunu savunmuştur. Buna göre Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan kendi dininden dönmeden Bahâî olabilmektedir. Ogan, onların bu yaklaşımını insanları Bahâî yapmak için şeytanca kurulmuş bir tuzak olarak değerlendirmektedir.⁷⁴

Ogan'ın naklettiklerine göre Bahâ'nın ulûhiyetinden sonra en büyük oğlu Abbas Efendi, Hıristiyanlara Hz. İsa'nın ulûhiyetine inanmaları gerektiğini ve kendisinin de bunu kabul ettiğini söylemiştir. Hatta o, mezhepdaşlarına kendisinin de İsa gibi ulûhiyet payesine ulaştığını ileri sürmüştür.⁷⁵ Ogan'a göre ulûhiyet mertebesine ulaştığını söyleyen Abbas Efendi, bir ilah değil ancak sözleri tesirli önemli bir siyasî şahsiyettir. Aynı zamanda herkesin gönlünü kazanacak kadar mahir birisidir. Kendisini Sünnîlerin ve Şîîlerin sevmesi için her türlü yolu denmiştir. Sünnîlere;

⁷² Mehmet Râif Ogan, "Bahâîlik Gizli Bir Teşekküldür", *Sebilürreşâd* 12/285 (Ocak 1959), 148-149.

⁷³ Ogan, "Bahâîlik Gizli Bir Teşekküldür", 148.

⁷⁴ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/80 (25 Aralık 1953), 16.

⁷⁵ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", 15.

“Şîa’daki taassubu ve Sünnî düşmanlığını” kaldırmaya, Şîilere ise “Şîiliğin hakikatlerini Sünnîlere aşlamaya” çalıştığını söylemiştir. Genellikle camiye devam etmenin ve cemaatle namaz kılmanın yanında tamamen İsmâiliyye, Karâmita, Dürziyye, Nusayriyye gibi Bâtıniyye fırkalarının gizli davet metotlarını uygulamıştır.⁷⁶

Bâbîler ve Bahâîler, herhangi bir dinin tarikatı veya mezhebi olarak gösterilmeyi hiçbir zaman kabul etmemişler, kendi inanç doktrinlerini oluşturmalarının ardından din hüviyeti kazandıklarını ısrarla vurgulamışlardır.⁷⁷ Ancak onlar müstakil bir din olarak görülmekten ziyade içinden çıktıkları dinin bir tarikatı veya mezhebi olarak tanınmış ve “Yeni Dini Hareketler” adıyla nitelendirilmiştir.⁷⁸ Şapolyo’ya göre de aslında Bahâîlik, “Her türlü dinî, millî, ırkî, vatan, vs. taassupların terk edilmesi” prensibiyle, enternasyonalist bir düşünceyi savunmaktadır.⁷⁹

3. Ogan’ın Bâbîlik/Bahâîlik Hareketine Yönelik Bazı Tenkitleri

3. 1. Bâb Mirza Ali Muhammed’in Mehdîliğine Dair Tenkitleri

Ehl-i Sünnet ve Şîa arasında ahir zamanda bir mehdînin geleceği hususunda ittifak olsa da zatını teşhis ve tayini hususunda ihtilaf vardır. Ogan, Kur’an’da Müslümanların beklediği mehdî hakkında açık bir nassın olmadığına, İbn Mâce (ö. 273/887), Ebû Dâvûd (ö. 275/889) ve Tirmizî (ö. 279/892) gibi hadis kaynaklarında geçen mehdîlikle ilgili rivayetlerin ise zayıf ve mevzu olduğuna inanır.⁸⁰

Bâbîler, mehdînin doğuda zuhur edeceği beklentisinden yola çıkarak yeni bir şeriat getiren Bâb’ın da doğuda ortaya çıkmasından dolayı onun mehdî olduğunu ispat etmeye kalkışmışlardır. Bâb’ı uydurma bir mehdî olarak niteleyen Ogan, her doğudan zuhur edenin mehdî olamayacağından hareketle Bâb’ın bir yalancı olduğunu söylemiştir. Ogan, Bâb ve Bahâî’nin mehdîliğini iddia eden Bâbîler ve Bahâîlere cevap vererek onların asla mehdî olmayacaklarını ispatlamaya çalışır. Ogan’a

⁷⁶ Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini”, 15.

⁷⁷ Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları; Yeni Dini Hareketler* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006), 19-23.

⁷⁸ Özkan, *Kıyamet Tarikatları; Yeni Dini Hareketler*, 14.

⁷⁹ bk. Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Elif Kitabevi, 2004), 489.

⁸⁰ Mehmet Râif Ogan, “Bâbiyye ve Bahâiyye Dini X”, *İslâm Dünyası*, 3/49 (27 Şubat 1953), 12.

göre mehdî hakkındaki rivayetlerin en zayıfı dahi mevsuk sayılsa Bâb'ın mehdî olarak tanınmasına imkân yoktur. Öncelikle Bâb, Şiîlikten ayrıldığı için onlar tarafından mürtet ve kâfir sayılmasıyla mehdîlik iddiası boşa çıkmaktadır. Ayrıca Ogan, Bâb'ın mehdî olmadığına dair deliller ileri sürmektedir. Bu delilleri bir kısmını şu şekilde özetlemek mümkündür: İslâm mezheplerinin hemen hepsinde mehdîyle ilgili haberlerde onun Ehl-i Beyt soyundan olacağı hususunda ittifak vardır. Dolayısıyla Ehl-i Beyt soyundan gelmeyen Bâb'ın mehdî olması söz konusu değildir. Beklenen mehdî nübüvvet ve risâlet davasına kalkışmayacağına göre Bâb, önce mehdî, sonra nübüvvet ve risâletini en son olarak da ulûhiyetini iddia etmiş olmasıyla da mehdî olamayacağı gibi ileri sürdüğü iddialardan dolayı kâfir olmuştur. Mehdî Allah'ın kullarından biri olacağına göre Mirza Ali Muhammed kendisinin ilah olduğunu söylemesiyle şirke girmiş mehdî değil de müşrik olmuştur.⁸¹

Ogan'a göre Bahâiler, Bâb ve Bahâ'nın Sünnî ve Şiî kaynaklardan gelen bazı hadis ve haberleri uydurma te'viller yaparak mehdî olduğunu iddia etmişlerdir.⁸² Bâbiyye ve Bahâiyye âlimleri, Bâb Mirza Ali Muhammed'in mehdîliğini ispatlamak⁸³ ve Şîa'yı kandırmak için İmâmiyye'ye göre muteber kabul edilen usul kitaplarındaki rivayetleri ve haberleri tahrif etmişlerdir.⁸⁴ Hatta sadece Şiî kaynaklarla yetinmeyip İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) ve Şa'rânî (ö. 973/1565) gibi bazı âlimlerin ve mutasavvıfların kitaplarındaki rivayetleri de Bâb'ın mehdîliğine

⁸¹ Ogan'ın Bâb Mirza Ali Muhammed'in Mehdî olmadığına dair ileri sürdüğü deliller hakkında bk. Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini X", *İslâm Dünyası*, 3/49 (27 Şubat 1953), 12-14.

⁸² Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini IX", 6-7.

⁸³ Bâbilerin ve Bahâilerin Mirza Ali Muhammed'in Mehdî olduğunu ispatlamak için kullandığı delillere bk: Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 2/41 (2 Ocak 1953), 11-12; Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini VII", *İslâm Dünyası*, 2/43 (16 Ocak 1953), 4-5.

⁸⁴ Mehmet Râif Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 2/41 (2 Ocak 1953), 12

yorumlamışlardır.⁸⁵ Oysa Ogan'a göre mehdî olarak gördükleri Mirza Ali Muhammed bir yalancıdır.⁸⁶

3. 2. Hatm-i Nübüvvet Anlayışlarına Yönelik Tenkitleri

Mirza Ali Muhammed, kendisinin geçmiş bütün peygamberlerin temsilcisi olduğunu ve tüm ilâhî risâletlerin kendisinde toplandığını savunmuştur.⁸⁷ Bundan dolayı İslâm dininin lağvedildiğini iddia eden Bâbîler ve Bahâîler, 1848 yılında Bedeş'te yaptıkları bir toplantıda dünya ve insan tekâmülünün son olmadığı gibi peygamberliğin de sonu olmadığını ileri sürerek Hz. Muhammed'in son peygamber oluşunu da inkâr etmişlerdir.⁸⁸ Çünkü onlara göre Hz. Muhammed'in "hâtemü'n-nebiyyîn" olması Allah'ın ondan sonra yeni resuller göndermesini engellemektedir.⁸⁹ Bâbîliğin ardından hatm-i nübüvvet meselesini yeniden gündeme taşıyan Bahâîler, Mirza Hüseyin Ali'yi Allah'ın kendisine hulûl ettiği iddiasıyla İlah, oğlu Abbas Efendi'yi de resul olarak kabul etmişlerdir.⁹⁰

Bahâîlere göre Ahzâb sûresi 40. âyetinde geçen "hâtemü'n-nebiyyîn" ifadesinden maksat; Hz. Muhammed, resullerin sonuncusu değil nebilerin sonuncusudur. Dolayısıyla onlar nübüvvet ile risâleti ayrı şey olarak görmektedirler. Onlara göre Hz. Muhammed'i peygamberlerin sonuncusu olarak gören ve ondan sonra bir peygamberin gelmeyeceğine inanan Müslümanlar yanlışa düşmüşlerdir. Çünkü Kur'an'da geçen "hâtemü'n-nebiyyîn" ifadesi nübüvvetin sona erdiği risâletin ise sona ermediğine delalet etmektedir. Dolayısıyla risâlet yönüyle Hz. Muhammed'den sonra onun şeriatını tamamlayan, kemale ulaştıran, tebliğ ve tebşîr eden önce Bâb sonra ise Bahâullah olmuştur. Ogan, Bâbîler ve Bahâîleri tenkit ederek bu konudaki görüşlerini bir safsataya benzetmekte ve sözlerinin ise sabun köpüğü kadar bir değeri olmadığını

⁸⁵ Bu yorumlar hakkında bk. Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini VII", *İslâm Dünyası*, 2/43 (16 Ocak 1953), 4-5.

⁸⁶ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini VII", *İslâm Dünyası*, 2/43 (16 Ocak 1953), 4.

⁸⁷ Ebû Zehre, *Mezhepler Tarihi*, 243.

⁸⁸ Ogan, "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları", 5; Ebû Zehre, *Mezhepler Tarihi*, 244; Fığlalı, *Bâbîlik ve Bahâîlik*, 31-33.

⁸⁹ Fığlalı, "Bahâîlik", 467; Metin Yurdağür, "İslâm Düşünce Tarihinde Hatm-i Nübüvvet Düşüncesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13-14-15 (1997), 310.

⁹⁰ Ergin, "Bahâîliğin İçyüzü", *Sebülürreşâd*, 9/205 (Eylül 1955), 76-77.

belirtmektedir. Hatta Bahâullah'ı İslâm usul ilmini, beşerî ilimlerin metotlarını ve mantığı bilmemekle suçlamaktadır.⁹¹

Ogan, Bahâîlerin risâlet yönüyle peygamberliğin son bulmadığı yönündeki iddialarına “âm” ve “hâs” gibi ilmî tabirleri açıklayarak cevap vermeye çalışmıştır. Ogan'a göre nübüvvet ve risâletin gayesinin aynı ancak bu gayeyi gerçekleştirecek kişinin sıfatları ve dereceleri ise ayrıdır. Dolayısıyla nebî lafzı sîga ve mana yönüyle çoğunluğun bütün fertlerini kapsadığından dolayı “âm”, resul kavramı ise “hâs” dır. Bu yüzden “hâs” olan resul kavramı “âm” olan nebî kavramı içinde değerlendirilmelidir. Buna göre bir peygamberin resul olup da nebi olamaması söz konusu değildir. Resul olup da nebî olmazsa vahyi anlatacak başkalarıdır gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır. O halde resulde nübüvvet sıfatının gerçekleşmesi ilk şarttır. Bu ilk şartın ortadan kalması durumunda ikinci şart da geçersiz olur. Ogan'a göre Ahzâb sûresi 40. âyette eğer resullerin sonuncusudur buyrulmuş olsaydı önceki zamanlarda olduğu gibi başka nebilerin gelmesi ihtimalini kaldırmış olmazdı. Ancak nebilerin sonuncusudur buyrulunca artık başka bir peygamberin gelmeyeceği manası açıkça ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle Ogan, Bahâîlerin nübüvvetin sona erdiğini ancak risâletin devam ettiğine dair bir görüşü savunamayacaklarını söylemektedir. Çünkü ona göre nübüvvetin risâletten ayrılması gerekir ki bir karine olmadığından bu da mümkün değildir.⁹² Kısacası Ogan, Hz. Muhammed'in nebîlerin ve nebî tabirinin umumiyeti içinde dâhil olan resullerin sonuncusu olduğunu belirterek Bahâîlerin iddialarını reddetmiştir.

3. 3. Bahâullah'ın Ulûhiyetine Yönelik Tenkitleri

Bahâullah, peygamberlerin beşerî ve ilâhî olmak üzere iki sıfatı olduğunu kabul eder. Beşerî vasfıyla yer, içer, uyur, hastalanır ve ölür. İlâhî vasfıyla ise o bir anlamda tanrı'dır. Onunla konuşulduğu zaman tanrı ile konuşulmuş, ona secde edildiği zaman da tanrı'ya secde edilmiş sayılır. Bahâîler'e göre Hz. Âdem'den bu yana gelip geçmiş bütün nebîler ve resuller, sadece “Tanrı zuhuru” olan Bahâ'yı müjdelemek için

⁹¹ Ogan, “Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları”, 7.

⁹² Ogan, “Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları”, 8.

gönderilmişlerdir.⁹³ Böylece Bahâullah, kendisinin ilah olduğunu iddia etmiştir.⁹⁴

Ogan'ın açıklamalarına göre Bahâullah, ulûhiyetini ilan ederken Kur'an'dan bazı âyetleri tevil ederek delillendirmeye çalıştı. Örneğin Bahâullah, "Melekler sıra sıra dizilip, Rabbinin buyruğu gelince" meâlindeki Fecr sûresi 22. âyetini "Rab Bahâ'nın cemaâti önüne çıkması" manasında olduğunu söyledi. Ayrıca Bakara sûresi 210. âyette geçen "İlah" ve "Rab" dan maksadın Bahâ olduğunu iddia etti. Bunlara ilaveten Nisâ sûresi 163. âyet ile Hicr sûresi 9. Âyetleri onun ulûhiyetine delil olarak yorumladı.⁹⁵ Ayrıca Bahâullah, kutsal kitap olarak kabul ettikleri *Kitâbü'l-Akdes*'den örneklerle ulûhiyetini ispatlamaya çalışmıştır. Ogan, *Kitâbü'l-Akdes*'de Bahâullah'dan başka ilahın olmadığı ve onun buyruklarına uyulması gerektiğine dair cümlelerin bulunduğunu ve ayrıca Bâb tarafından önceden Bahâullah'ın ulûhiyetinin müjdelendiğini bildirmiştir.⁹⁶ Ogan gibi Muhammed Reşit Rıza da Bahâîliği, Bahâullah'ın ulûhiyetini kabul eden ve İslâm'ın bütün yönlerini ortadan kaldırma ya da en azından tahrif etmeye çalışan bir hareket olduğuna inanmaktadır.⁹⁷

Ogan, Bâbîlerin ve Bahâîlerin işlerine gelince kendilerini teşeyyu' ehlî olduklarını ancak İsnâaşeriyye'nin mezhep usullerine ve fihhına uymadıklarını, hesaplarına gelenleri alıp amaçlarına uygun bir şekilde tahrif ettiklerini söyler. Aynı şekilde tasavvufun öğretilerine başvurarak Bahâ'nın bedeninde ulûhiyetin hulul ve tecelli ettiğini ileri sürerek sapık tevillerle uğraştıklarını anlatır.⁹⁸ Aslında Bahâîler, Bahâullah'ı ilah, Abdülbahâ'yı da Mesih olarak görmekle onu Sen Pol mertebesine yükseltmişlerdir. Dolayısıyla Ogan'a göre onlar Abdülbahâ'yı Bahâullah'ın oğlu olarak göstermekle de Hz. İsa konumuna çıkarmışlardır.⁹⁹

⁹³ Fığlalı, "Bahâîlik", 466.

⁹⁴ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/80 (25 Aralık 1953), 15. Muhammed Ebû Zehre, *Mezhepler Tarihi*, 245.

⁹⁵ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II", *İslâm Dünyası* 2/34 (14 Kasım 1952), 8.

⁹⁶ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II", 8-9.

⁹⁷ Muhammed Reşîd Rızâ, *Resâilu's-Sünne* (Kahire: Dâru'l-Menâr, 1947), 13.

⁹⁸ Ogan, "Bahâîlik", *Sebîlürreşâd*, 9/209 (Kasım 1955), 142.

⁹⁹ Osman Ergin, "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü", *Sebîlürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 117.

Ogan, Bahâullah'nın ulûhiyetiyle ilgili ileri sürdüğü iddiaların kendisi tarafından uydurulduğunu söyleyerek kabul etmemiş ve bu iddiaları şirk, küfür ve dalâlet olarak yorumlamıştır. Hatta Bahâullah'ı mürted bozuntusu olarak nitelemiştir.¹⁰⁰ Ogan, peygamberliğini ve ilahlığını ilan eden Bahâ'yı yalancı peygamber Mukanna' el-Horasânî'ye (ö. 161/778) benzetmiş ve onu maskeli bir büyücü olarak tanıtmıştır.¹⁰¹

3. 4. *Kitâbü'l-Beyân* ve *Kitâbü'l-Akdes* Adlı Eserlerine Yönelik Tenkitleri

Kâzım Reşî'nin öğretileri ile yetişen Mirza Ali Muhammed, 19. yüzyılın ortalarında İran'da, önce kendisini Tanrıya açılan kapı anlamına gelen Bâb, sonra beklenen mehdî olduğu iddiasında bulunmuştur. Daha sonra kendisine *Kitâbü'l-Beyân* adında yeni bir mukaddes kitap indirildiğini, bütün insanlara gönderilmiş bir peygamber olduğunu ve getirdiği yeni dinin Tevrat, İncil ve Kur'an'ı nesh eylediğini ilan etmiştir.¹⁰² Dolayısıyla o, İslâm dininin emir ve yasaklarının kaldırıldığını ve *Kitâbü'l-Beyân* ile yeni hükümlerin getirildiği iddiasında bulunmuştur. Bu husustan hareketle *Kitâbü'l-Beyân*'ın Kur'an'dan üstün olduğunu ve hatta insanoğlunun onun bir tek harfinin bile benzerini getirmeye güç yetiremeyeceğini söylemiştir.¹⁰³

Ogan, Bahâîlerin semavî kitap olarak tanıttıkları *Kitâbü'l-Beyân* adlı eserle ilgili olarak onların, Mirza Ali Muhammed'in ulûhiyeti tarafından insanlığa gönderilmiş şüphe taşımayan bir hazine olduğunu iddia ettiklerini nakleder. Ogan'ın belirttiğine göre Mirza Ali Muhammed, Rahman sûresi birinci âyette geçen *Kitâbü'l-Beyân* kelimesinden maksadın Kur'an'ı nesh eden ve kendisine indirilen *Kitâbü'l-Beyân* adlı kitap olduğunu iddia etmiştir. Ancak Ogan'a göre âyette geçen "Beyân" kelimesinin Bâb'ın iddiasıyla hiçbir alakası bulunmamaktadır. Onun Kur'an'ı neshelemek üzere indirildiğini iddia ettiği *Kitâbü'l-Beyân* adlı kitap, Arapça ve Farsça cümleler ile iraptan mahrum bozuk ibarelerden oluşan uydurma bir kitaptır. Bu kitap şarkı söyler gibi okunmaktadır.

¹⁰⁰ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II", *İslâm Dünyası* 2/34 (14 Kasım 1952), 9.

¹⁰¹ Ogan, "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları", 8.

¹⁰² Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 5.

¹⁰³ Fırlah, "Bahâilik", 464.

Aynı zamanda Ogan, Bâb'a irab'ın neden bozuk olduğu sorulunca: "Harfler ve kelimeler çok eski zamanlarda isyan ettiler" şeklinde cevap verdiğini nakletmektedir.¹⁰⁴

Ogan'ın belirttiğine göre Mirza Ali Muhammed, bununla da yetinmeyip "Benim Kur'an'ım yani "Beyân"ım Muhammed'in Kur'an'ın'dan efdal olduğu gibi ben kendim de Muhammed'den efdalim" dediğini ve ondan üstün olduğunu iddia etmiştir.¹⁰⁵ Mirza Ali Muhammed tarafından yazıldığı iddia edilen *Kitâbü'l-Beyân* adlı eserin gerçekte saçma sapan, melez ve onun kadar ibaresi bozuk başka bir kitap görmediğini söyleyen Ogan, Mirza Ali Muhammed'in Hicr sûresi 10. âyet ile Nahl sûresi 44. âyette geçen "Zikir" kelimesinden maksadın kendisi olduğunu iddia ettiğini aktarmaktadır.¹⁰⁶ Ayrıca *Kitâbü'l-Beyân* adlı eserin, Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin kardeşler tarafından yazıldığı ve tedvîn edildiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁷

Her ne kadar Mirza Ali Muhammed, *Kitâbü'l-Beyân* adlı kitabın kendisine indirildiğini iddia etmiş olsa da Ogan'ın tespitlerine göre o, Kerbelâ'da olduğu yıllarda ilk olarak *er-Risâletü'l-adliyye fi'l-ferâizi'l-İslâmiyye* adlı kitabı telif etmiş, daha sonra Buşir şehrinde Bâbîlerin dinî akidelerini ve yeni şeriatın hükümlerini içeren *Kitâbü'l-Beyân* adlı eseri bizzat kendisi yazmıştır.¹⁰⁸ Diğer taraftan Nâsirüddin Şah döneminde Bâb yakalandığında onu yargılayan Şîu ulema *Kitâbü'l-Beyân*'ın içindeki ibare ve manalara bakarak, Kur'an âyetleri ve diğer semavî kitapların üslubuna benzetilmek üzere uğraşılıp Bâb tarafından yazıldığını ifade etmiştir. Ogan'ın belirttiğine göre *Kitâbü'l-Beyân*'ın fesahat ve belâgat açısından en üstün olduğunu söyleyen Bâb'a sarf, nahiv, meâni, beyan, bedi', mantık gibi ilimlerle ilgili bazı sorular sorulmuş ancak Bâb bunların hiçbirine cevap verememiştir.¹⁰⁹ Ne var ki onlar ilah olarak gördükleri Bahâullah'ın sözünü Allah kelamı *Kitâbü'l-Beyân* adlı kitabı da Kur'an gibi semavî bir kitap olarak kabul etmişlerdir.

¹⁰⁴ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I", 4.

¹⁰⁵ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini V", *İslâm Dünyası*, 2/39 (19 Aralık 1952), 4-5.

¹⁰⁶ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini V", 5.

¹⁰⁷ İhsan Mahvî, "Bâbilik", *Mahfil* 2/24 (1340/1922), 233.

¹⁰⁸ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini V", *İslâm Dünyası*, 2/39 (19 Aralık 1952), 5.

¹⁰⁹ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini XII", 4.

Mirza Ali Muhammed'den sonra Bahâullah da aynı şekilde vahiy kapısının hiçbir dönem kapanmayacağını savunarak *Kitâbü'l-Akdes* adlı kutsal kitabın kendisine vahyedildiği iddiasında bulunmuştur. Hatta Bahâullah bu kitabın "kadîm" yani öncesiz olduğunu söylemiştir.¹¹⁰ Böylece Bahâullah, Bahâî inancının, tüm dünya milletleri tarafından kabul edilmesi gerektiğini öne sürmeye çalışmıştır. Aslında Bahâullah bu iddiasıyla Hz. Muhammed'in son peygamber ve İslâm'ın da son din olduğunu reddetmektedir.

Ogan, yukarıda belirtildiği üzere Mirza Ali Muhammed'in *Kitâbü'l-Beyân*'ı eleştirdiği gibi Bahâullah'ın *Kitâbü'l-Akdes*'ini de tenkit etmiştir. Ogan'a göre *Kitâbü'l-Beyân* gibi *Kitâbü'l-Akdes* de Arapça ve Farsça karışımı uydurma âyet ve sûrelerden oluşmuştur. Çünkü Ogan'ın tespitlerine göre Bahâullah'ın Arapçayı bilmesi mümkün olmadığı gibi yazabilmesi bile söz konusu değildir. Dolayısıyla *Kitâbü'l-Akdes*, Bahâullah'ın Arapça ile Farsçayı karıştırıp bilmece gibi sözleri ve felsefe ile tasavvufun mezcedilmesi sonucu oluşmuş bir uydurma kitaptır.¹¹¹

3. 5. Bahâîlerin Dinler Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Tenkitleri

Bahâîlerin kendi kaynaklarından hareketle dinler hakkındaki görüşlerini açıklayan Ogan, onların Bahâ'nın zuhur ettiği zamanda dünya üzerinde Budizm, Brahmanizm, Fetişizm, Zerdüştlük, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet gibi toplam yedi dinin varlığını kabul ettiklerini belirtmektedir. Bahâîlere göre bu dinler arasında birçok mezhepler zuhur etmiştir. Mesela İslâm dini arasında Şîa, Sünnîlik, Havâric, Gulât ve Vehhâbîlik gibi mezheplerin ortaya çıktığını ve bu mezheplerin her birinin ayrı kollara ayrıldıklarını söylerler. Aynı şekilde Hıristiyanların Katolik, Ortodoks ve Protestanlık gibi mezheplere ayrıldıklarını, Yahudilik ve Hint dinlerinde de benzer ayrılıkların yaşandığını, bunların her birinin kendi mezheplerinin doğru diğerlerinininkini ise batıl saydıklarını ileri sürerler. Bu ayrışmanın dünya barışına zarar verdiğini düşünen Bahâîler böyle bir zamanda Bahâullah'ın zuhuruyla bütün dinlerin hükümlerini yitirdiğine, büyük bir mucize olarak Bahâîliğin bütün dinlerin yerini

¹¹⁰ Ebû Zehre, *Mezhepler Tarihi*, 245.

¹¹¹ Ogan, "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları", 8.

aldığına ve böylece dinler arasındaki ihtilafların ortadan kalkmasıyla huzurun sağlandığına inanmaktadırlar.¹¹²

Ogan, Bahâîlerin dinler hakkında verdiği bazı bilgilerin yanlış ve tarihi olaylarla hiçbir gerçekliği olmadığına dikkat çeker. Mesela Bahâîler, İbrahim Peygamberin dininin Zerdüştlük, ona gönderilen kitabın da yirmi bir sayfadan oluşan Zend-Avesta olduğuna inanıyorlar.¹¹³ Ogan, onların bu inançlarının gerçeği yansıtmadığını tamamıyla yalan ve yanlış olduğunu belirtir. Diğer taraftan İbrahim Peygamberin Zerdüştlük olduğunu iddia eden Bahâîlerin aksine onun Zerdüştlük olmadığını gibi tevhit dininin peygamberi olduğunu savunur. Ayrıca ona nazil olan semavî suhurların da Zend-Avesta olmadığını altını çizerek. Yine Ogan, Bahâîlerin Peygamberimiz Hz. Muhammed'i İslâm dinini Şâri'i olarak göstermelerine karşı çıkar. Dinin Şâri'i'nin Allah olduğunu ve peygamberimizin ise dinin beşîri, nezîri ve muallimi olduğunu söyleyerek Bahâîlerin verdiği bu yanlış bilgileri reddeder.¹¹⁴

Bahâîlerin bazı eserlerinde Hz. Musa'ya gönderilen Yahudiliğin son din ve Musa'nın da son peygamber olduğu iddia edilmektedir. Ogan, onların bu iddialarına karşı çıkararak bunun tamamen asılsız olduğunu belirtmektedir. Hatta Bahâîlerin nübüvvet anlayışları hususunda eserlerinde çelişkili bilgilerin varlığına işaret eden Ogan, Yahudiliğin son din ve Hz. Musa'nın da son peygamber olmadığını savunan Bâb'ın kendi eseri olan *Kitâbü'l-Beyân*'dan örnek göstererek delillendirir. Ogan, Tevrat'ta Yahudiliğin son din ve Hz. Musa'nın ise son peygamber olduğuna dair hiçbir âyetin olmadığını bildirir ve gerek Yahudîlerin ve gerekse de Bahâîlerin iddialarının delile dayanmayan kuru bir iddiadan ibaret olduğunu söyler.¹¹⁵

Ogan'a göre Bahâîler, Bahâîliğin bütün dinleri kemâle erdirip insanlığın müşterek dini olduğunu iddia etmiş, "Millî vatan yoktur, bütün dünya her insanın vatanıdır" diyerek kızıl komünistlik doktrinlerini din

¹¹² Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/78 (27 Kasım 1953), 10-11.

¹¹³ Zerdüştlükün kutsal kitap olarak gördüğü Avesta hakkında geniş bilgi için bk. Nimet Yıldırım, "Zerdüştlükün Kutsal Kitabı Avesta", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Mecmuası* 18 (2011/1), 147-170.

¹¹⁴ Ogan, "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini", *İslâm Dünyası*, 4/78 (27 Kasım 1953), 11.

¹¹⁵ Ogan, "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları", *Sebülürreşâd*, 10/226 (Ağustos 1956), 5-6.

adı altında empoze etmişlerdir. Hatta ibadetlerin erkân, adap ve vakitlerinden tutun da senenin ayları, günleri, adları ve sayısına kadar birçok şeyi değiştirmişlerdir.¹¹⁶

3. 6. Türkiye'de Bahâîlik Faaliyetlerine Yönelik Tenkitleri

Bahâîlerin Anadolu'da göstermiş oldukları faaliyetler dönemin medyasında gündem olmuş ve tartışılmıştır. Ogan, Bahâîliğin, döneminin mevcut kanunlarına göre hukukî ve kanunî bir sığata haiz olmadığını, Müslümanlar arasında zuhur etmeyen ancak gizli olarak aralarına sokulan ve yayılan, tamamen yurtdışı kaynaklı, Milliyetçilik dışı sapık bir hareket olduğunu söylemektedir. Ayrıca o dönemlerde Türkiye'de Bahâîliğe karşı müsamaha gösteren bazı aydınları da tenkit etmektedir. Hatta onları bizzat Bahâîlerin neşrettikleri kendi orijinal Arapça ve Farsça kaynakları incelemeyen tanınmaları nedeniyle de eleştirmektedir.¹¹⁷

Sebîlürreşâd dergisinin Ekim 1955 tarihli 206. sayısında, imam hatip okullarında okuyan bazı öğrencilerin Vatan gazetesine yaptıkları açıklamalara istinaden Bâtınî ve Komünizm akidesine sahip sapık bir fırka olan Bahâîleri takdir ettikleri bildirilmiştir. Dolayısıyla dönemin basınında öğrencilerin bu tür zararlı düşünceleri nereden aldıkları tartışma konusu olmuştur.¹¹⁸ Diğer taraftan Bahâîlik propagandasının okullarda ve özellikle de din eğitimi veren bazı imam-hatip okullarında yer bulması ve zararlı tesirleri görülünce bu doktrinin hakiki mahiyeti belirtmek istenmiştir. Dolayısıyla Ogan, basında yer alan bazı imam-hatip öğrencilerinin Bahâîliği asrın ihtiyaçlarına en uygun bulduklarına dair haberler ile bir kısım matbaada Türkçe Bahâîyye propaganda kitaplarının yayınlanmasına ve onların komünizmle bağlantılarına dikkat çekmiş ve bunların nedenlerini sorgulamıştır. Ogan'a göre Bahâîliğin imam-hatip öğrencileri arasında yayıldığı haberleri eğer doğruysa bu durum onların ne kadar çok yayıldığı anlamına gelmektedir. Ancak Ogan, Bahâîliğin nerelerde ne şekilde yayıldığı, onlara inananların kimler ve sayılarının kaç kişi olduğu hususunda kesin bir bilgiye sahip olmadığını

¹¹⁶ Ogan, "Bahâîyye'nin İslâm Dinine Hücumları", 5.

¹¹⁷ Ogan, "Bahâîlik Gizli Bir Teşekküldür", 147.

¹¹⁸ Ogan, "Bahâîlik", *Sebîlürreşâd*, 9/206 (Ekim 1955), 96.

ayrıca belirtmektedir.¹¹⁹ Dolayısıyla Bahâîliğin o dönem itibariyle yükselişe geçmesi hatta Anadolu'da bile yayılma imkânı bulmuş olması, bir tehdit olarak algılanmasına ve önlemini almaya yönelik faaliyetlere girişilmesine yol açtığı gözükmektedir. Ogan'ın Bâbîlik/Bahâîlik hakkında araştırma yapma gerekçesi bile söz konusu tehdit algısı sayılabilir.¹²⁰

Sonuç

Çalışmalarında Bâbîlik/Bahâîlik, Kâdiyânîlik, Şîilik, Bâtınîlik ve Ehl-i Sünnet gibi siyâsî ve itikadî mezheplere yer veren Ogan, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde yaşamış bir düşünce adamıdır. Ogan'ın, yıkıcı ve sapık bir mezhep olarak nitelendirdiği Bâbîlerin/Bahâîlerin Türkiye'deki propagandalarıyla ilgili matbuatta ortaya çıkan haberler üzerine Anadolu halkını özellikle de gençleri onların zararlı düşüncelerinden korumak ve gerçek yönlerini ortaya çıkarmak amacıyla araştırmalar yaptığı görülmektedir.

Ogan, Bâbîlik ve Bahâîliğin doğuşu sürecinde Rus ajanı Şeyh İsa'nın, önemli bir faktör olduğunu iddia etmektedir. O, Bâbîliğin İran'ın millî bir icadı olmadığını başta Rusya olmak üzere gizli emelleri olan sömürgeci devletler tarafından siyaseten teşekkül ettiğine inanmaktadır. Ogan'ın araştırmalarında Bâbîliğin; siyaset gereği İran'ın birliğini bozmak ve ihtilallerle dini istismar etmek amacıyla Rus ajanı Şeyh İsa tarafından Şîrâzlı Mirza Ali Muhammed adında bir akıl hastasının kullanılması sonucu kurulduğu sonucuna vardığı anlaşılmaktadır.

Ogan, Bâbîliğin devamı olan Bahâîlikle ilgili olarak; İslâm mezheplerinden olmayan, İslâm ile her türlü bağlılığını koparan ancak İslâm'a zarar veren, yabancı siyaset ve nüfuzundan destek alan, Komünizm prensipleri üzerine kurulmuş, yeni batıl bir dinî hareket olduğunu delilleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. Diğer taraftan Ogan'ın araştırmalarında Bâbîlik ve Bahâîliğin mehdîlik, hatm-i nübüvvet, Bahâullah'ın ulûhiyeti, kutsal olduklarına inandıkları *Kitâbü'l-Beyân* ve

¹¹⁹ Ogan, "Bahâîlik", *Sebilürreşâd*, 9/208 (Kasım 1955), 121.

¹²⁰ Yükselişe geçen sapkın algısının muhalif mezheplere yönelik söylemi nasıl etkilediği konusunda geniş malumat için bk. Ümit Toru, "Eş'arîlik-Hanbelîlik Farklılaşmasının Toplumsal Yansımaları", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/1 (2018), 259-292; a.mlf., "Eş'arî Geleneğin İsmâîlîlik Söylemi ve Sosyo-Politik Temelleri (Bağdâdî Örneği)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2020), 363-369.

Kitâbü'l-Akdes isimli eserleri, dinler ile ilgili görüşleri ve Türkiye'deki faaliyetlerine dair eleştiriler yönelttiği tespit edilmiştir. Ayrıca uzun süre mezhepler üzerine çalışmalar yapan Ogan'ın, 19. yüzyılda İslâm coğrafyasında zuhur eden Kâdiyânîlik, Bâbîlik/Bahâîlik gibi mezheplerin İslâm ülkelerinde gizli emelleri olan yabancı ülkeler tarafından desteklendiği iddiasında bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla Bahâîliğin sosyo-politik hayatta yükselişinin ona yönelik algıyı ve söylemi etkilediği de anlaşılmaktadır. Yükselişe geçen sapkın algısı, onun hakkındaki söylemin sertleşmesine, aşırı gruplarla ilişkilendirilmesine ve sosyal mesafe konulmasının tavsiye edilmesine yol açmıştır.

Ogan'ın çalışmalarında onun Bâbîlik ve Bahâîlik hakkında detaylı bir araştırma yaptığı ve bu hususta kayda değer bir birikimi olduğu anlaşılmıştır. Mezhepler tarihçisi olmamasına rağmen Ogan'ın bir Mezhepler tarihçisi gibi Bâbîlik ve Bahâîlik hakkındaki yazıları ile bu alana çok büyük katkı sağladığı kuşkusuzdur. Diğer taraftan Ogan'ın çalışmalarından Bâbîlik ve Bahâîlik gibi İslâm'a zarar veren yıkıcı mezheplere karşı Sünnî düşünceyi benimsediğini ve Ehl-i Sünnet inancını savunduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Cevdet, Abdullah. "Mezheb-i Bahâullah-Dîn-i Ümem". *İctihad* 144 (1 Mart 1922).
- Albayrak, Ali-Teber, Ömer Faruk-Gökalp, Yusuf. "Anadolu'da Bahâî Faaliyetlerinin Tarihsel Bir Yansıması: Emin Ali'nin "Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu" Adlı Makalesi". *Turkish Academic Research Review* 5/4 (Aralık 2020), 560-573.
- Bozkuş, Metin. "Bahâîliğin Arka Planı ve Söylemleri Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (Sivas 2002), 139-156.
- Çam, Süleyman. "İhsan Mahvî'nin Mahfil Mecmuasındaki Makaleleri Bağlamında Bâbîlik ve Bahâîlik". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 4/2 (Aralık 2021), 346-361.

- Çiçek, Hacı. "Bahâîlik, Bahâîliğin Görüşleri, İslâm Düşüncesindeki Yeri ve Ona Dair Bazı Yorumlar". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/6 (2017), 135-156.
- Derin, Süleyman. *İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf*. İstanbul: Küre Yayınları, 2006.
- el-Hamd, Abdulkadir Şeybe. *el-Bahâiyye İhdâ Matâyâ el-İstimâr ve's-Sahyûniyye*. Medinetu'l-Munevvere: el-Câmiatu'l-İslâmiyye, 1974.
- el-Hasenî, Abdürrezzâk b. Seyyîd Mehdî b. Sâdık. *el-Bâbiyyûn ve'l-Bahâiyyûn fî Hâzırîhim ve Mâzîhim*. Sayda: Matba'atü'l-İrfân, 1969.
- Ergin, Osman Nuri. "Bahâîlerin İç Yüzü". *Sebülürreşâd* 9/203 (Ağustos 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Bahâîliğin İçyüzü". *Sebülürreşâd* 9/205 (Eylül 1955).
- Ergin, Osman Nuri. "Sapık Fırkalar: Bahâîliğin İçyüzü". *Sebülürreşâd* 9/208 (Kasım 1955).
- Eyyûb, Hasan Muhammed. *Tebîtu'l-Akâidi'l-İslâmiyye*. Beyrut: Dâru'n-Nedve el-Cedîde, 1983.
- Fazlurrahman. *İslâm*. trc. Mehmed Dağ - Mehmed Aydın. İstanbul: Selçuk Yayınları, 1993.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. "Bahâîlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/464-467. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. *Bâbîlik ve Bahâîlik*. Ankara: TDV Yayınları, 1994.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi-Şimşek, Ramazan. "Bahâîlik ve Kitabü'l-Akdes". *e-makâlât Mezhep Araştırmaları* 3/2 (Güz 2010), 7-144.
- Filibeli Ahmed Hilmi. *İslâm Tarihi*. 2 Cilt, sad. Ziya Nur Aksun, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.
- Goldziher, Ignaz. *el-Akâdetu ve's-şerîatu fi'l-İslâm*. çev: M. Yûsuf Mûsa, A. Hasan Abdulkâdir, A. Abdülhak. Mısır: Dâru'l-Kitâb, 3. bs. ts.
- Hizmetli, Sabri. "İtikadî İslâm Mezheplerinin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Bâbîlik-Bahâîlik". *İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası: 1993)*, (Ankara 1995), 215-222.
- Huart, CL. "Bâbîler". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1997.
- İhsan Mahvî. "Bâbîlik". *Mahfil* 2/23 (1340/1922).
- İhsan Mahvî. "Bâbîlik". *Mahfil* 2/24 (1340/1922).
- İzmirli, İsmâil Hakkı. *Yeni İlm-i Kelâm*. İstanbul, 1341.

- Ebû Zehre, Muhammed. *İslâm'da İtikâdî, Siyasî ve Fıkhî Mezhepler Tarihi*. çev. Sıbğatullah Kaya. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2018.
- Muhammed Ebû Zehre. *İslâm'da Siyasî İtikadî ve Fıkhî Mezhepler Tarihi*. çev. Abdülkadir Şener - Hasan Karakaya. İstanbul: Hisar Yayınevi, 1970.
- Muhsin, Abdülhamid. *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler (Babilik ve Bahâiliğin İçyüzü)*. çev. M. Saim Yeprem – Hasan Güleç. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1986.
- Nejad, Edhem. "Amerika'da Müslümanlar-I". *Sırâtı müstakîm* 4/82 (17 Mart 1326).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini I". *İslâm Dünyası* 2/33 (7 Kasım 1952).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini II". *İslâm Dünyası* 2/34 (14 Kasım 1952).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini III". *İslâm Dünyası* 2/36, (28 Kasım 1952).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini IV". *İslâm Dünyası* 2/37 (5 Aralık 1952).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini IX". *İslâm Dünyası* 2/48 (20 Şubat 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini V". *İslâm Dünyası* 2/39 (19 Aralık 1952).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini VII". *İslâm Dünyası* 2/43 (16 Ocak 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini X". *İslâm Dünyası* 3/49 (27 Şubat 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini XII". *İslâm Dünyası* 3/59 (8 Mayıs 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini XIII". *İslâm Dünyası* 3/62 (29 Mayıs 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/57 (24 Nisan 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/63 (5 Haziran 1953).

- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/80 (25 Aralık 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 2/41 (2 Ocak 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/55 (10 Nisan 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/56 (17 Nisan 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/60 (15 Mayıs 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/71 (21 Ağustos 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/73 (18 Eylül 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/76 (30 Ekim 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/78 (27 Kasım 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/82 (22 Ocak 1954).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 3/64 (12 Haziran 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/79 (11 Aralık 1953).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bâbiyye ve Bahâiyye Dini". *İslâm Dünyası* 4/81 (8 Ocak 1954).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bahâîlik Gizli Bir Teşekkürdür". *Sebîlürreşâd* 12/285 (Ocak 1959).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bahâîlik". *Sebîlürreşâd* 9/209 (Kasım 1955).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bahâîlik". *Sebîlürreşâd* 9/208 (Kasım 1955).
- Ogan, Mehmet Râif. "Bahâiyye'nin İslâm Dinine Hücumları". *Sebîlürreşâd* 10/226 (Ağustos 1956).
- Öz, Mustafa. "Şeyhiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 39/ 84-86. İstanbul: TDV Yayınları 2010.
- Özkan, Ali Rafet. *Kıyamet Tarikatları, Yeni Dini Hareketler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Resâilu's-Sünne*. Kahire: Dâru'l-Menâr, 1947.
- Sarıkaya, Saffet. *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Elif Kitabevi, 2004.
- Şevki Efendi. *Bahâî Dininin I. Yüzyılı*. çev. Suna Bozkır. İstanbul: Baha Yayınları, 1995.
- Tâhirü'l-Mevlevî. "Beni Kureyza Meselesi". *Mahfil* 2/22 (1340), 168-172.
- Toru, Ümit. "Eş'arîlik-Hanbelîlik Farklılaşmasının Toplumsal Yansımaları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/1 (2018), 259-292.
- Toru, Ümit. "Eş'arî Geleneğin İsmâîlîlik Söylemi ve Sosyo-Politik Temelleri (Bağdâdî Örneği)". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2020), 363-369.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Mehmet Râif Ogan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/318-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Yıldırım, Nimet. "Zerdüş'tün Kutsal Kitabı Avesta". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Mecmuası* 18 (2011/1), 147-170.
- Yurdağür, Metin. "İslâm Düşünce Tarihinde Hatm-i Nübüvvet Düşüncesi". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13-14-15 (1995-1997), 303-312.
- Zerendî, Muhammed. *Nebil Tarihi*. çev. Minu Derahşan Sabit. Ankara: Başnur Matbaası, 1973.
- Zerkânî, Muhammed Abdülazim. *Menahilü'l-İrfan fî Ulumi'l-Kur'an*. Kahire: Daru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, ts.